

in dit rijk een nieuw wetenschapsbegrip als dam tegen het universeel-mathematische fundeeren. Maar hoe zal, waar de persoonlijkheid zich niet onder wetten wil buigen, dit fundament iets anders kunnen zijn dan drijfzand, dat bij den eersten vluchtigen indruk van den voet terugwijkt? Radbruch heeft deze antinomie tusschen wetenschaps- en persoonlijkheidsideaal wel ontdekt, maar hij tracht haar nu op een merkwaardige wijze op te lossen. Men behoeft niet bevreesd te zijn, zoo schrijft hij, dat het rechtsbegrip door zijn oriëntering aan de rechtsidee, in de relativistische onvastheid dezer idee zal worden medegesleept. Want hoe men ook de rechtsidee wil definiëren, haar substraat en *daarmede* het rechtsbegrip zal steeds onveranderd blijven⁹⁾.

Maar dit wetenschappelijk optimisme van Radbruch is onbegrijpelijk. Want even te voren was ons duidelijk gemaakt, dat het rechtsbegrip niet een natuurbegrip kan zijn, dat het recht wel als substraat der rechtswaarde met zijn onderzijde, als wij 't zoo mogen uitdrukken, in de zijnsfeer stak, maar naar zijn *zin*, naar zijn „Bedeutung” geen natuur, maar „Wertbeziehung” was. Wat baat het ons dus voor de wetenschappelijke zekerheid aangaande het rechtsbegrip te weten, dat het recht naar zijn natuurerzijde niet door het waardrelativisme kan worden beïnvloed? Het rechtsbegrip als cultuurbegrip zal dan toch wel degelijk door dit relativisme van zijn wetenschappelijk anker worden losgeslagen!

Ja, in de opvatting van het rechtsbegrip als een relatiebegrip, als een „Wertbeziehungsgegriff” schuilt juist de antinomie, die we reeds vroeger in anderen, logicistischen vorm in de normlogische rechtsbeschouwing van Kelsen moesten constateeren. De rechtscategorie is gerelativeerd, is niet in een absolute modaliteit, als souvereine wetsqualiteit van het juridisch gezichtsveld verankerd. En daarmede is de verhouding tusschen het zijn van de natuur en het zoo behooren van het rijk der Kantiaansche vrijheid tot een klaarblijkelijke antinomie geworden.

Het kritisch neo-kantianisme kan zich aan de grondvraag van Kant's kriticisme niet onttrekken. In de geheele natuur heerscht de continuïteit der causaliteitswet. Hoe is dan een waardeverwerkelijking in de natuur zelve als object van wetenschappelijke kennis mogelijk? **Rickert**, die op deze vraag wel het diepst is ingegaan, eindigt hier met een „ignoramus et ignorabimus”. Hij formuleert de vraag aldus: hoe is de macht der waarden over de werkelijkheid te begrijpen? Hoe kan de waarde als oorzaak der cultuur begrepen worden? Hij antwoordt: op geen enkele wijze. Het „geldende” *denken* beteekent zooveel als het van de natuurlijke werkelijkheid logisch scheiden. Wij kunnen wel „den wertenden Akt” als band tusschen beide gebieden verstaan, en daarmede is veel gewonnen voor het begrijpen van den zin van ons leven, maar wij kunnen niet de waarde, die geldt, ook als oorzaak en daarmede in haar macht over de werkelijkheid, begrijpen. Want dan zoude het een en het ander tot de eenheid der identiteit samensmelten, d. w. z. de begrippen van het zijn en van het gelden zouden weder in elkander ondergaan. Hier ligt de